

תוכן עניינים

1. מבוא.....3
2. עבירה של אי-מניעת פשע בראי היסטורי.....4
3. עבירה של אי-מניעת פשה בדין הישראלי.....7
4. יסודות העבירה של אי-מניעת פשע לפי סעיף 262 לחוק העונשין.....10
5. טיעונים נגד ובעד האיסור הפלילי בהתאם לסעיף 262 לחוק העונשין.....14
6. סיכום.....19

1. מבוא

העבירה של אי-מניעת פשע מוגדרת בסעיף 262 לחוק העונשין, תשל"ז-1977¹:

"מי שידע כי פלוני זומם לעשות מעשה פשע ולא נקט כל האמצעים הסבירים למנוע את עשייתו או את השלמתו, דינו - מאסר שנתיים".

השופט מ' חשין ככה תיאר את העבירה הזאת במסגרת פסק דינו שניתן בעניין הר-שפי² הידוע לכולם:

"עבירה זו של אי-מניעת פשע, עבירה יחידה ומיוחדת היא במינה. ככל שרב ייחודה כן מתרבים והולכים השקלא-וטריא בעניינה, והביקורת הנערמת סביב-לה אינה מעטה".

מרים גור-אריה מסבירה במאמר שלה³ שעבירה של אי-מניעת פשע כפי שהיא מוגדרת במשפט הישראלי מהווה חריג, משום שמדובר בעבירה מחדלית שמטילה על אזרח חובה לדווח למשטרה על כך שאדם אחר זומם לבצע פשע, וזאת סדרך של קביעת חובה לנקוט אמצעים סבירים אחרים למניעת הפשע⁴.

כפי שמסבירה המחברת, בדרך כלל המשפט הפלילי אוסר על ביצוע של מעשים – כאשר התנהגות של אדם עלולה ליצור סכנה של נזק לאדם אחר או לחברה. כאשר מדובר בהטלת אחריות פלילית על התנהגות של הימנעות ממעשה (מחדל), בגין אי התערבות כדי להציל אדם אחר שנמצא בסכנה – הדבר מחייב הצדקה מיוחדת. כפי שמציינת מרים גור-אריה, בדרך כלל, האחריות הפלילית בגין מחדלים מוגבלת לנסיבות שבהן לאדם שעליו מוטלת האחריות ממילא מוטל גם חובה לדאוג לשלום האדם שנמצא בסכנה: אחריות שנובעת מתפקידו של החודל (למשל מציל או רופא) או ממעמדו (הורה של קטין), או כחובתו של מי שיצר את המצב המסוכן⁵.

כפי שמבהירה המחברת, במשפט הישראלי, כמו בשיטות משפט אחרות, החובה המוטלת במסגרת סעיף 262 לחוק העונשין מוגדרת כחובה לנקוט "אמצעים סבירים למניעת הפשע", ובדרך כלל האמצעי הסביר למניעת הפשע הוא דיווח רשויות אכיפת החוק.

סעיף זה זכה להרבה מאוד ביקורת מצידם של משפטנים מלומדים הן בבתי המשפט (הציטוט של השופט מ' חשין לעיל) והן באקדמיה. כך למשל, פרופ' בועז סנג'רו טוען בספרו⁶, כי עבירה זו מגבילה את חירות האדם באופן משמעותי, כאשר היא מחייבת, בכל פעם שבמקרה נודע לאדם שמישהו אחר (ללא כל דרישה של קשר ביניהם) זומם פשע, לפעול למניעת המעשה⁷.

יחד עם זאת, מטרתה של כל חברה ומדינה מתוקן היא להביא לצמצום רמת הפשיעה, וייתכן שעבירה של אי מניעת פשע יכולה לסייע במאבק בפשיעה, שכן דיווח מוקדם על מישהו שזומם פשע יביא לכך שהעבירה בכלל לא תצא לפועל.

¹ ס"ח תשל"ז מס' 864, מיום 4.8.1977.

² ע"פ 3417/99 הר-שפי נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 735.

³ מרים גור-אריה, חובה פלילית למנוע פשע – אמיתי מוצדקת, מחקרי משפט יז, תשס"ב-2002.

⁴ שם, בעמ' 356.

⁵ שם, שם.

⁶ בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראליים, נבו הוצאה לאור בע"מ, התש"פ-2020.

⁷ שם, בעמ' 163.

2. עבירה של אי-מניעת פשע בראי היסטורי

בפרק זה של העבודה תינתן סקירה היסטורית לעבירה של אי-דיווח, מקורותיה והתפתחותה בשיטות המשפט השונות.

כפי שמסבירה מרים גור-אריה במאמר שלה⁸, מקורה של חובת הדיווח על מעשה עבירה במשפט המקובל של ימי הביניים, כשהאחריות ללכידת הפושעים והבאתם לדין הייתה מוטלת על כתפי הקהילה. על כל תושב

מעל גיל מסוים הוטלה חובה להצטרף למרדף אחר העבריין ברגע שמרדף כזה היה מתחיל. כמו כן, על כל שהיה

קרוב לביצוע פשע הוטלה חובה להרים קול ולצעוק או לפנות לממונה על הסדר כדי שזה יצעק וייתן את

הפתיחה למרדף אחרי העבריין⁹.

במאה ה-16 החובה לדווח על ביצוע הפשע, שבמקור הייתה מוטלת רק על מי שנכח בעת ביצוע המעשה, הפכה

לחובה שחלה על כל מי שיודע על ביצוע פשע. לדברי מרים גור-אריה, מספר המקרים שבהם דווח על העמדה

לדין בגין עבירה של אי דיווח לאחר המאה ה-17 היה קטן מאוד, ומלומדים רבים סברו שעבירה זו לא קיימת יותר. בתחילת המאה ה-19 נעשה שימוש מוגבל בצורה מודרנית יותר של העבירה – הימנעות מדיווח לרשויות אכיפת החוק על פשעים שבוצעו¹⁰.

כפי שמציינת המחברת, העבירה של אי-דיווח זכתה להכרה מחודשת של בית הלורדים במאה ה-20 במסגרת הפרשה *Sykes*¹¹, שבה נקבע כי על אף ההיקף הנמוך ביותר של הפעלת החובה אין כל בסיס לטענה שהיא לא קיימת יותר. עם זאת, קבעו הלורדים כי ראוי לצמצם את היקף העבירה – את חובת הדיווח

חמורים בלבד שבהם כל אדם סביר שומר חוק היה מבין שמדובר בפשע חמור ועליו לדווח על כך למשטרה. עוד

קבעו הלורדים כי יש לפטור מהאחריות את מי שנמנע מדיווח, בתום לב, על מידע שהגיע אליו במסגרת יחסי

אמון תחת חיסיון: למשל יחסים בין כומר ומתוודה, בין עורך דין ולקוח ובין רופא ומטופל¹².

במסגרת הפרשה *Sykes* נידונה גם השאלה האם עבירה זו כוללת גם את החובה לדווח על פשעים לפני לביצועם כדי למנוע השלמתם. כפי שמסבירה מרים גור-אריה, בית הלורדים הדגיש את האינטרס החברתי במניעת פשעים, אך היה ער לקשיים המעשיים הכרוכים בהטלת חובה משפטית לדווח על פשעים שטרם בוצעו. בסופו של דבר, על אף ההכרה המחודשת בפרשת *Sykes*, עבירה זו לא באנגליה – בשנת 1967 היא בוטלה על ידי

⁸ מרים גור-אריה, חובה פלילית למנוע פשע – אמיתי מוצדקת, מחקרי משפט יז, תשס"ב-2002.

⁹ שם, בעמ' 358.

¹⁰ שם, בעמ' 359.

¹¹ *Sykes v. Director of Public Prosecutions* [1961], 3 All E.R. 33 (H.L.)

¹² מרים גור-אריה, חובה פלילית למנוע פשע – אמיתי מוצדקת, מחקרי משפט יז, תשס"ב-2002, שם בעמ' 360.